

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Наумової Юлії Станіславівни
«Особливості засвоєння візуально-семантичних образів студентами
у процесі вивчення іноземної мови з ієрогліфічною писемністю»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Іншомовна освіта – одна з пріоритетних галузей освітньої політики сучасної України. У вирі обміну інформацією та інтенсифікації міжнародного та міжкультурного спілкування професійна підготовка перекладачів та викладачів іноземних мов у системі вищої освіти України посідає особливе місце. Знання людиною іноземних мов завжди вважалось показником рівня культури і освіченості . Більше того, умови розвитку суспільства вимагають від сучасного фахівця знання однієї або кількох іноземних мов, адже вплив швидкого розвитку інформаційного суспільства ХХІ століття зумовлює зміни у багатьох сферах життєдіяльності людини. Оволодіння іншомовною мовленнєвою компетенцією являє собою складний процес засвоєння необхідних знань, опанування необхідними навичками з подальшим їх свідомим використанням, і сьогодення якісно по-новому ставить проблему підготовки студентів, вимагає наукового переосмислення іншомовної освіти, актуалізує пошук нових, сучасних, оптимальних форм цього процесу.

Особливої уваги вимагає процес опанування східними мовами з ієрогліфічною системою письма (китайська та японська). Не підлягає сумніву, що саме засвоєння незвичного для європейців типу писемності викликає чи не найбільші труднощі у студентів, що не може не позначатися на загальному рівні засвоєння відповідної мови. За таких умов гостро постає проблема пошуку шляхів вирішення цієї проблеми. Однією із позитивних спроб з розв'язання зазначеної проблеми є дисертаційне дослідження Наумової Юлії Станіславівни, що має експериментальний характер і науково-практичну цінність.

Робота традиційно складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі чітко визначено актуальність, мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, надано характеристику наукової новизни та практичної значущості роботи.

Перший розділ дисертаційного дослідження представлений аналізом широкого спектру теоретичних напрямків з проблеми засвоєння знань у педагогічній психології (структура процесу засвоєння, критерії, особистість суб'єкта засвоєння, мотивація, особливості когнітивних процесів). Авторка визначає особливості опанування іноземної мови з ієрогліфічною писемністю, розглядає підходи та визначає психологічні особливості опанування ієрогліфічною писемністю. Дисерантка пропонує при вивченні ієрогліфічної писемності спиратися на засвоєння студентами візуально-семантичного образу ієрогліфу, адже саме образи відображають у свідомості людини дійсність та є необхідною складовою і результатом будь-якого пізнання. В дисертації детально розкрито та чітко визначено психологічний зміст поняття образу, його структурних елементів і характеристик. Заслуговує на увагу те, що Наумовою Ю.С. вперше запропоновано визначення поняття візуально-семантичного образу ієрогліфу «як складного когнітивного комплексу, що є інтегральним продуктом зорового сенсорно-перцептивного сприйняття усіх графічних елементів формальної структури ієрогліфу, цілісного уявлення про нього та смыслового відображення, закріпленого у значенні» (с.77).

Дисерантка переконливо доводить, що ієрогліфічні знаки докорінно відрізняються від звичного для європейського мислення способу мовної кодифікації дійсності через незвичну знакову структуру ієрогліфічного письма та взаємозв'язки його графічних та фонематичних компонентів, а тому представляють значні складності у їх засвоєнні для носіїв фонематичного мовлення. На основі висновків першого розділу будується емпірична частина дослідження.

У другому розділі дослідження розкрито організацію та хід психологічного експерименту. Метою констатувальної частини експерименту стала емпірична перевірка особливостей створення візуально-семантичних образів ієрогліфів, ролі когнітивних процесів та мотивації студентів до ефективності засвоєння ними ієрогліфічної мови.

Результати констатувального експерименту подано з прикладами самих студентів, з'ясовано, що структура образів, створених студентами, представлена домінуванням предметного змісту, особистісного сенсу, змістом поняття і чуттєвої тканини образу (на основі моделі Ф. Василюка). Образи, сформовані студентами на основі візуального сприйняття графем ієрогліфів, характеризуються також ознаками реалістичності-метафоричності, статичності-динамічності, цілісності-структурності.

Доведена залежність засвоєння японської мови від когнітивних стилів досліджуваних студентів. Доведено, що в ефективності опанування ієрогліфічної (зокрема, японської мови) позитивну роль відіграють полюси поленезалежності, широкого діапазону еквівалентності та рефлексивності.

Авторка дисертації емпірично доводить, що характер і структура створених студентами візуально-семантичних образів ієрогліфів носить яскраво виражений індивідуальний характер, що має бути враховано при визначенні учебово-дидактичних методів засвоєння ієрогліфічним письмом.

Додає цінності роботі те, що дисерантка намагалась представити повну картину чинників, що позначаються на ефективності засвоєння студентами ієрогліфіки. Зокрема, з метою з'ясування індивідуальних ресурсів досліджуваних у підтримці позитивної мотивації під час навчання японської мови, студентам будо запропоновано анкетування, результати якого дозводили автору дійти висновків про особливості варіативності індивідуальних стратегій подолання студентами перешкод у вивченні ієрогліфічної мови, виявити тенденції в самооцінках результативності власних досягнень студентів в залежності від курсу, ранжувати учебові мотиви досліджуваних за курсом та ін. Ці результати привели до висновку про потребу підсилення мотивації студентів молодших курсів засобами зовнішнього впливу. Виявлений зв'язок успішності у оволодінні студентами ієрогліфічною писемністю з особистісними мотиваційними ресурсами став однією із мішеней формувального впливу для посилення ефективності засвоєння ієрогліфічної мови.

Логічне завершення дослідження отримало в третьому розділі роботи «Програма підвищення ефективності засвоєння студентами іноземної мови з ієрогліфічною писемністю при опорі на візуально-семантичний образ ієрогліфів». У розробленій

авторкою та апробованій у ЗВО м. Києва програмі були реалізовані наступні завдання: ознайомлення студентів з національно-культурними особливостями Японії та Китаю (давніх і сучасних), історією ієрогліфічної мови, продемонстровано красу каліграфії; проведена діагностика студентів з визначення їх когнітивних стилів (полезалежного/поленезалежного, рефлексивного/ імпульсивного, широкого/вузького діапазону еквівалентності) з ознайомленням студентів про їх вплив на засвоєння ними ієрогліфічних знаків; розвиток навичок студентів з формування візуально-семантичних образів ієрогліфічних знаків японської мови з урахуванням індивідуальних особливостей їх створення; розвиток умінь студентів у постановці власної мети з опанування відповідним рівнем ієрогліфічної компетентності, з плануванням кроків та вибору засобів досягнення; ознайомлення студентів зі стратегіями вирішення навчальних завдань, демонстрація (пропозиція) ефективних з точки зору викладача та спонукання на пошук власних.

Варто визнати продуктивним запропонований дисеранткою новий підхід до вирішення проблеми підвищення ефективності засвоєння студентами ієрогліфічної писемності через реалізацію запропонованої програми у формі факультативу для студентів другого курсу: статистично підтверджено позитивну динамікою рівень засвоєння студентами експериментальної групи загальної ієрогліфічної компетентності та її складових, а саме: лінгвістичної, стратегічної, соціокультурної, інформаційно-аналітичної.

Три розділи загалом взаємопов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу. Висновки до кожного розділу та загальні висновки логічно узагальнюють результати теоретико-емпіричного дослідження, цілком відповідають поставленим меті та завданням роботи. Отже, на підставі аналізу тексту дисертаційної роботи, автореферату та публікацій автора, можна констатувати досягнення Наумовою Ю.С. загальної

мети дослідження та реалізацію поставлених завдань. Зміст автореферату відповідає основним положенням і висновкам дисертації.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у 10 наукових працях, серед них: 3 статті у фахових вітчизняних періодичних виданнях, 2- у науковометричних фахових періодичних виданнях, 5- у матеріалах конференцій.

У цілому позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертантом результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень до змісту роботи, а також висловити окремі побажання.

1. У роботі недостатньо уваги, на нашу думку, приділено аналізу досвіду японських шкіл та вишів у вивченні ієрогліфіки.

2. У дисертації та додатах є багатий емпіричний матеріал та аналіз психологічних особливостей засвоєння ієрогліфіки через образну сферу студентів. Чому б не представити ці результати більш широкому загалу фахівців, які викладають японську мову, щоб актуальні наукові розробки могли бути використані за призначенням?

3. У другому розділі п.2.3. автором наведено результати досліджень ролі когнітивних стилів у ефективності засвоєння ієрогліфіки (с.126-134). Зокрема, увага приділена полезалежному/поленезалежному стилю, вузькому/широкому діапазону еквівалентності, імпульсивності/рефлексивності. Водночас недостатньо аргументованім залишився вибір саме цих стилів. Також недостатньо зрозумілою є позиція автора обмежитись у формувальному експерименті використанням отриманих даних по когнітивним стилям лише їх самодіагностикою для студентів.

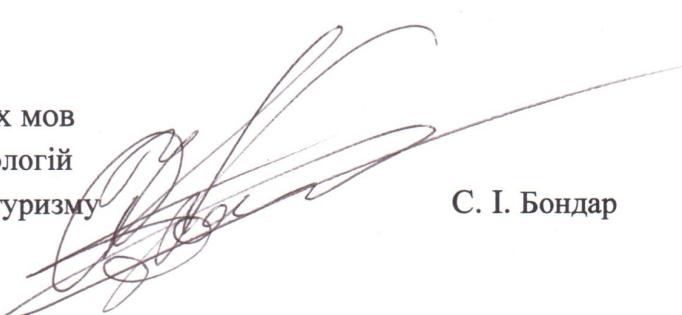
Водночас слід зазначити, що наведені зауваження й дискусійні питання не мають принципового характеру й у цілому не знижують цінність дослідження.

Отримані результати істотно поглинюють і вдосконалюють теоретичні та емпіричні підходи до психологічного розуміння особливостей засвоєння студентами ієрогліфіки, забезпечуючи подальший розвиток теоретичних і прикладних аспектів цієї проблематики. Вона є логічним за своїм змістом і структурою, завершеним за смыслом та інтенцією дослідженням, виконаним на високому теоретичному, емпіричному й методичному рівнях.

Виходячи зі змісту автореферату дисертації, рівня апробації та публікацій дисертанта за обраною темою є всі підстави зробити висновок, що дисертація «Особливості засвоєння візуально-семантичних образів студентами у процесі вивчення іноземної мови з ієрогліфічною писемністю» є завершеною науково-дослідною роботою, яка відповідає МОН України до кандидатських дисертацій, а її автор, Наумова Юлія Станіславівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент

кандидат психологічних наук,
доцент, завідувач кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій
Академії праці, соціальних відносин і туризму

С. І. Бондар

Підпис С. І. Бондар
засвідчує
В. О. ректора

С. М. Коваленко